

A KORSSENDONCKI LEGENDAKÉZIRAT.

A párisi Bibliothèque Mazarine ms. 1733 jelzéssel egy 421 levélből álló papirkéziratot őriz, mely 58, túlnyomóan belga, brabanti szent legendája (fol. 1—277), majd 5 theologiai tárgyú értekezés és több pápai bulla (fol. 277vo—399) után magyar szentek legendáit (fol. 399—421vo) tartalmazza.

A kéziratot valószínűleg a francia forradalmi sereg katonái vitték el 1795-ben a korssendoncki premontrei kolostorból. Még eredeti őrzőhelyén használták és nagyszámú legendaszövege miatt különösebb figyelemben részesítették a Bollandisták. Kutatóink magyar tartalmára való tekintettel idézik sűrűn e kéziratot, bár közelebről még senki sem foglalkozott vele. Magam sem láttam az eredetit, azonban megszereztem tartalomjegyzékét és részletés leírását s ennek alapján megállapíthatom, hogy a kéziratnak a mi szempontunkból sokkal csekélyebb az értéke, mint eddig gondolni lehetett. Magyar tárgyú része nem egyéb, mint a *Legendae sanctorum regni Hungariae in Lombardica historia non contentae* c. ősnymtatványból készült másolat.

Közvetlenül a magyar legendák előtt VI. SÁNDOR pápának az 1500-iki jubileumi évről 1498 nagyhetén kibocsátott bullái állanak. Ugyanebben az évben Velencében a főntemlített ősnymtatványnak újabb, talán már harmadik kiadása jelent meg. Megelőzi egy 1486-i strassburgi kiadás s valószínűleg az a XV. századi, a megjelenési hely és év megjelölése nélküli kiadás is, mely gróf APPONYI Sándor nézete szerint szintén Strassburgban készült. A korssendoncki kézirat 379. levelén a következő bejegyzés olvasható: *Excopiatuſque per fratrem Anthonium de Bergis ſupra Zoniam (Berg op Zoom), cantorem in Korſſendonck, anno Domini M^o CCCC^o XCVIII^o in profecto (így) beati Egidii abbatis (aug. 31.).* A kodex eszerint kétségkívül a brabanti kolostorban

készült, amit egyébként az első részt alkotó legendáknak számos Maastricht és Korssendonck környékére vonatkozó darabja is bizonyít. Két közel egykorú másoló dolgozott a művön s a második a 277. levélen kezdte munkáját Szent ANTAL firenzei érsek *Disputatio Domini Ihesu in effigie peregrini* c. művével, amivel kapcsolatban áll, hogy az 58. legenda ugyane szent történetét tartalmazza.

Hogyan került a második korssendoncki másoló kezébe az említett magyar ősnymtatvány egyik kiadása és mi indította arra, hogy annak tartalmát némi kihagyással fölvegye a kéziratba? Lehet, hogy pusztá véletlenről van szó, illetőleg ezzel kapcsolatban arról a törekvésről, hogy minél több legenda legyen a kodexben. De valamely még földerítendő magyar-belga kapcsolatnak is része lehetett a dologban. Egyelőre csak azt óhajtom megállapítani, hogy a kézirat eredetije ebben az esetben nyomtatott mű volt, ami tartalmuknak alábbi egymás mellé állításából világosan kiderül:

<i>Korssendoncki kodex (399—421.)</i>	<i>Legendae sanctorum stb.</i>
Legenda Sancti Adalberti	De sancto Adalberto
De sancto Stanislao	De sancto Sigismundo
De Sancto Ladislao	De sancto Stanislao
De Sanctis Zoerardo et Benedicto	De sancto Anthonio
	De sancto Ladislao
	De visitatione b. virginis
	De s. Zoerardo et benedicto
	De inventione Sancti Stephani
	Sancte Marie nivis
	De transfiguratione domini
De Sancto Stephano	De sancto Stephano rege
Vita Sancti Emerici	De sancto gerardo
Legenda sancti Gherardi	Legenda sancti Wenczeslai
De Sancto Wenceslao	De sancto Demetrio
De sancto Sigismundo	De sancto Emerico
Sancte Marie Nivis.	De sancta elizabeth.

A jobboldali sorrend naptári, tehát ez az eredeti. A másoló elhagyott az ősnymtatványból 6 darabot, közöttük 3 nem szorosán legenda jellegű olvasmányt, Szent ZSIGMOND történetét Szent VENCELÉ után helyezte, talán mert mindkettő csehországi vonat-

kozású, egymás mellé tette Szent ISTVÁN király és fia legendáját és végül az utolsó helyre illesztette a Havas Boldogasszonyról szóló darabot, az egyetlen, melyet az eredeti műnek nem szorosán legendaszerű olvasmányaiból átvett. Eszerint tárgyi tekintetek okozhatták a változtatásokat és elhagyásokat, melyek mögül azonban az eredeti sorrend mégis kitetszik.

De egészen kétségtelenné teszi a leszármazást a részletes szöveg egybevetés. Sajnos, nem állt módomban használni a *Legendae sanctorum* 1486-i kiadását, melynek egyetlen ismeretes példányát a göttweihi zárdakönyvtár őrzi. De valószínűleg ebben is benne lesz, mint a másik három kiadásban, a Gellért-legendá 1. fejezetében az *evangelicis documentis per omnia patere* hibás olvasás a helyes *parere* helyett, amint ezt ugyane legendának a velencei Szent Márk könyvtárban őrzött XIII. század eleji kéziratában találjuk. A párisi kéziratban szintén *patere* áll. Hasonlóképpen a velencei kézirat őrizte meg egyedül a helyes szöveget legendánk 10. fejezetének egy helyén: *Noli signo catholicae fidei insignite humana prudentia a me discere*, míg az ősnymtatvány kiadásai és a párisi kézirat itt is egyezően romlott, értelmetlen mondatot (*Novo—disce*) közölnek. Legközelebb áll a korssendoncki, most párisi kézirat szövege legalább is ennél a legendánál a magyar ősnymtatvány év és hely nélküli kiadásához. Míg a két velencei (1498 és 1512) kiadás 1. fejezetében (*scilicet* kihagyása), a 4-ben (*Salvatorem* e. h.: *Salvatoris*) és 5-ben (*per quod* e. h.: *quod per*) hibákat találunk, addig a párisi kézirat, valamint a *Legendae sanctorum* helyjelölés nélküli kiadása (s talán az 1486-i is) mind e helyeknél a jó szövegben egyeznek.

Mindebből az következik, hogy a *Legendae sanctorum regni Hungariae* c. nyomtatott mű első vagy első két kiadásának, mint forrásnak, előnyt kell adnunk a korssendoncki kézirat magyar vonatkozású része fölött, sőt ennek az utóbbinak a mi legendáink szövegkritikájánál alig tulajdoníthatunk valami jelentőséget. Más kérdés, nem képviseli-e mégis e kézirat valami érdekesebb kapcsolatot emléket hazánk és a brabanti kolostor között?

MADZSAR IMRE.